

UURINGU VORM

Maakondade kaardistus sotsiaalteenuste

olemasoleva olukorra osas aastal 2015

Meede "Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused"

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

SAARE MAAKOND

Koostajad: Tiia Naagel, Helje Pent, Triin Arva, Piret Pihel SA Saaremaa Arenduskeskuse konsultandid

Uuringu koostamises osalenud organisatsioonide esindajad:

Ervin Raudsik – Lääne-Saare valla sotsiaalosakonna juhataja

Sirje Rõuk – Kihelkonna valla sotsiaalnõunik

Mari-Anne Tuuling – Leisi valla sotsiaalosakonna juhataja

Maivi Ots – Leisi valla vanemsotsiaaltöötaja

Triin Valk – Muhu valla sotsiaalnõunik

Raido Liitmäe – Muhu vallavanem

Saima Lõhmus – Mustjala valla sotsiaaltöö korraldaja

Aina Sepp-Teevet – Orissaare valla sotsiaalnõunik

Anne Lõhmus – Pihla valla sotsiaalnõunik

Aili Ansper – Põide valla sotsiaaltöö peaspetsialist

Andres Hanso- Põide vallavanem

Tiina Allik – Ruhnu valla sotsiaaltöötaja

Katrin Kilter – Salme valla sotsiaaltöötaja

Juta Sepp – Torgu valla sotsiaalnõunik

Kairi Nuut – Valjala valla sotsiaalnõunik

Kairit Lindmäe – Kuressaare LV sotsiaalosakonna juhataja

Moonika Sarapuu – Kuressaare LV sotsiaalnõunik

Rohta Lember – Laimjala valla sotsiaalnõunik

Sotsiaalvaldkonna teenuste pakkujad Saaremaal:

SA Kuressaare Hoolekanne – varjupaigateenus

Laste ja naiste varjupaik „Laurits“ – alustab 01.02.2016 Lauritsa asemel turvakoduteenuste pakkumist

MTÜ Saaremaa Puuetega Inimeste Koda – erihoolekandeteenused, rehabilitatsiooniteenus

MTÜ Lümanda Sotsiaalkeskus – erihoolekandeteenused

MTÜ Randvere Tööõppekeskus – erihoolekandeteenused

SA Kuressaare Hoolekanne – koduhooldus, päevakeskus, toitlustus, pesemine, erihoolekandeteenused

AS Hoolekandeteenused – Kogula Kodu üldhooldusteenus (eakatekodu); Sõmera Kodu erihoolekandeteenused

SA Muhu Hooldekeskus – üldhooldusteenus, päevakeskus, toitlustus, pesemine

AS Kuressaare Haigla Hooldekodu – üldhooldusteenus

Kihelkonna Hooldekodu (omanik Kihelkonna vald) – üldhooldusteenus

Pärsama Hooldekodu (omanik Leisi vald) – üldhooldusteenus, päevakeskus

Pähkla Hooldekodu (omanik Lääne-Saare vald) – üldhooldusteenus

Valjala valla Päevakeskus-Hooldekodu – päevakeskus, intervallhooldus

Kuressaare Perekodu – asenduskoduteenus, lapsehoiuteenus (k.a. raske ja sügava puudega lastele), tugiteenused (SKA projekt), rehabilitatsiooniteenus

Kallemäe Kool – rehabilitatsiooniteenus

AS Kuressaare Haigla – rehabilitatsiooniteenus

OÜ Mulgi Häärber – üldhooldusteenus

MTÜ Saaremaa taksotellimuskeskus – sotsiaaltransporditeenus

MTÜ Kuressaare Kristlik diakooniapunkt – laste turvakodu teenus, sotsiaaleluaseme teenus, häirenupu kõnekeskuse teenus

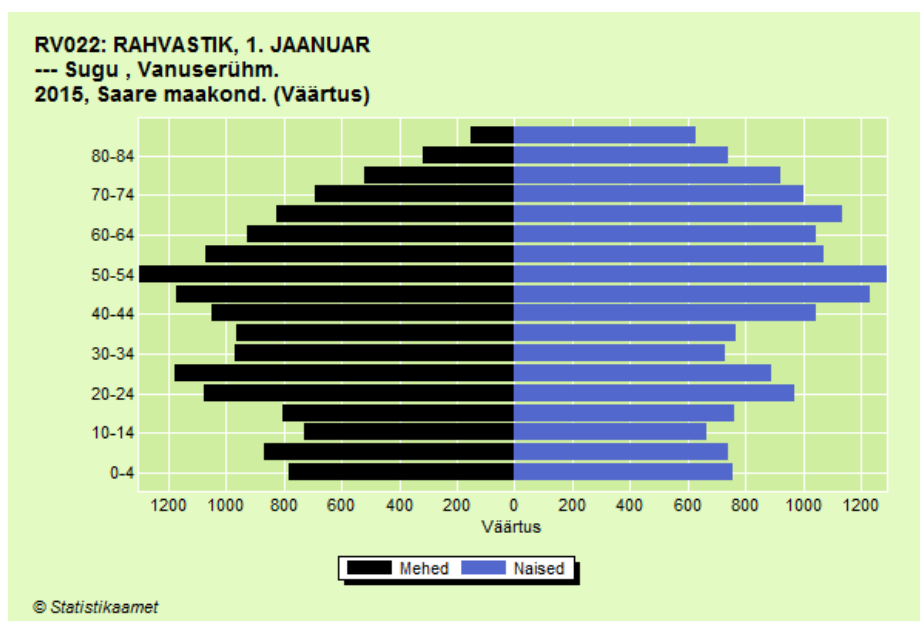
MTÜ Kaks Kala – toidupanga teenus

Harjumaa Liinid – pensionäride tasuta linnaliini bussisõit

DEMOGRAAFIA

Maakonna rahvastiku demograafiline seis

Saare maakonnas elab Statistikaameti andmetel seisuga 01.01.2015 31 706 inimest. Saare maakond on Eesti läänepoolsem ja hõlmab Saaremaa, Muhu, Abruca, Ruhnu, Vilsandi ning rohkesti väiksemaid saari ja laidusid. Halduslikult jaguneb maakond 12 vallaks ja Kuressaare linnaks. Saare maakonna vallad on väikesed. Enamuse rahvaarv ei küüni 2000-ni, erandiks on vaid 2014. a Kaarma, Kärla ja Lümanda valla ühinemisel tekkinud Lääne-Saare vald oma üle 7000 elanikuga. Asustustihedus on üks maakondade madalamaid – 10,9 inimest/km². Saare maakonna rahvastikuprotsesse iseloomustab jätkuv vähenemine, vananemine ja koondumine järjest enam maakonna keskusesse. Märkimisväärne on järjest suurenev vanemate naiste osakaal ja laste arvu vähenemine. Viimase trendi puhul on oluliseks aspektiks pikalt kestnud just nooremate inimeste väljaränne. Juba täna on keskmine saarlane üle kahe aasta vanem võrreldes keskmise eestlasega.

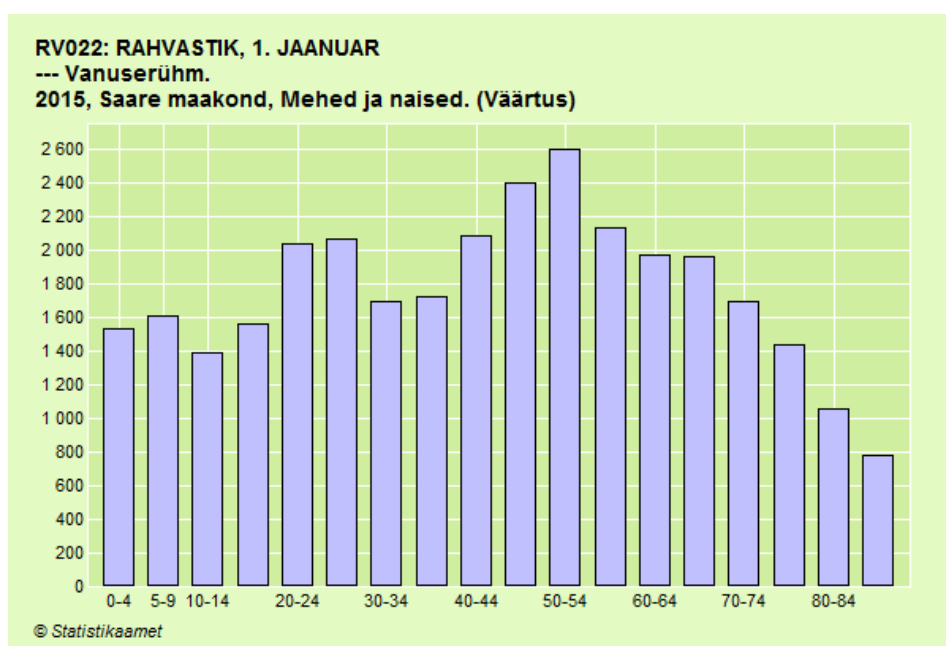

Joonis 1. Saare maakonna rahvastikupüramiid seisuga 01.01.2015, allikas Eesti Statistikaamet

Vanuserühm	Mehed	Naised	Mehed ja naised
0-4	778	757	1535
5-9	861	743	1604
10-14	722	666	1388
15-19	798	763	1561
20-24	1069	968	2037
25-29	1174	891	2065

30-34	965	792	1757
35-39	957	767	1724
40-44	1043	1044	2087
45-49	1166	1230	2396
50-54	1306	1291	2597
55-59	1063	1072	2135
60-64	923	1046	1969
65-69	820	1138	1958
70-74	688	1002	1690
75-79	514	920	1434
80-84	314	741	1055
85 ja vanemad	147	630	777
Kokku	15 308	16 461	31 769

Tabel 1. Saare maakonna elanikud vanusegruppide kaupa. Mehed ja naised seisuga 01.01.2015, allikas Eesti Statistikaamet

Joonis 2 Saare maakonna rahvastik seisuga 01.01.2015 (tulpdiaagramm), allikas Eesti Statistikaamet.

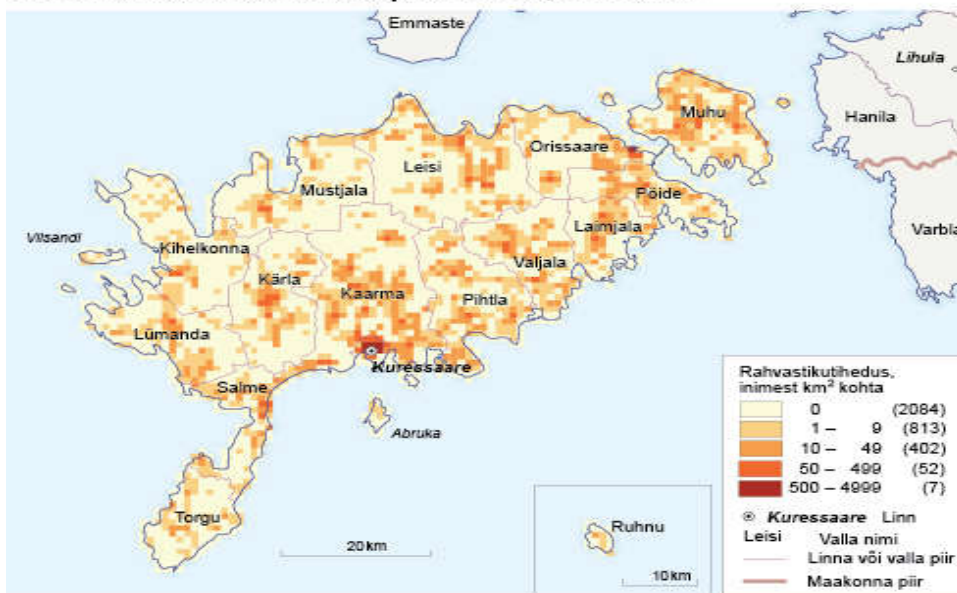
Maakonna rahvastik on kahanev ja vananev. Seisuga 01.01.2015 **üle 65 aastaseid mehi 2 483** ning **naisi 4 431**. Kokku on 65+ vanusegrupi arvukus **6 914 ehk 21,8%** maakonna rahvastikust.

Rahvastiku kahanemine ja vananemine on toimunud territoriaalselt ebaühtlaselt. Võrreldes 2000. a rahvaloendusega on Saare maakonna elanikkond vähenenud 12,9% ja Kuressaare linna elanikkond 11,8%. Rahvastiku kahanemine maal toimub üsna ühtlaselt igasuguse suurusega asulates. Ainsana on kasvanud endise Kaarma valla (täna Lääne-Saare vald) elanikkond - 10%.

Rahvastiku dünaamika viitab maakonna servaalade ääremaastumisele. Kõik peale Orissaare valla võib lugeda kas ääremaaks või ääremaastumisriskiga alaks.

Kuressaare lähiümbruses endise Kaarma valla territooriumil toimub aga ees- ja valglinnastumine. Üldise kahanemise foonil koondub seega rahvastik, eriti selle noorem ja tegusam osa enam maakonnakeskuse lähiümbrusse.

Saare maakonna rahvastiku paiknemine, 31.12.2011

Allikas: Statistikaamet

Joonis 3 Saare maakonna rahvastiku paiknemine seisuga 31.12.2011, allikas Eesti Statistikaamet.

	Elanike arv kokku	65+ vanuses elanike arv	65+ vanuses elanike osakaal (%)	Asustustihedus elanikke/km2
SAARE MK	31 706	6914	21,8	10,9
Kuressaare linn	13 009	2626	20,2	870,2
Orissaare vald	1712	449	25,8	10,5
Salme vald	1019	226	22,2	8,9
Lääne-Saare vald	6996	1331	19,0	8,7
Ruhnu vald	97	21	21,6	8,4
Muhu vald	1558	455	29,2	7,6
Valjala vald	1203	249	20,7	6,7
Põide vald	791	207	26,2	6,4
Pihla vald	1347	296	22,0	5,9
Laimjala vald	628	134	21,3	5,4
Leisi vald	1810	455	25,1	5,2
Kihelkonna vald	639	184	28,8	2,6
Mustjala vald	608	157	25,8	2,6
Torgu vald	289	87	30,1	2,3

← Ääremaastumise piir

← Väga väikesed vallad

Tabel 2 Saare maakonna omavalitsuste rahvastik seisuga 01.01.2015, allikas Eesti Statistikaamet.

Sotsiaalne kaitse					
	2011	2012	2013	2014	2015
Pensionärid, 1. jaanuar	10 539	10 665	10 553	10 476	10 514
vanaduspensionärid	7 968	8 004	8 051	8 047	8 076
töövõimetuspensionärid	2 209	2 300	2 298	2 222	2224

Keskmine kuupension, jaanuar, eurot	279,18	276,26	290,59	305,11	321,99
--	--------	--------	--------	--------	--------

Tabel 3 Saare maakonna pensionäride arv ja keskmine kuupension aastatel 2011-2015, allikas Eesti Statistikaamet.

Sotsiaalhoolekande teenuste sihtrühmaks on lisaks eakatele ka puuetega inimesed ja töövõimetuspensionärid, kelle arv on Eesti Statistikaameti andmetele 2015. aastal maakonnas 2224.

Tööturg						
15-74-aastased hõiveseisundi järgi	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tööjõud, tuhat	14,8	15,0	15,3	15,5	15,4	
töötud, tuhat	1,4	1,5	1,4	1,3	1,5	
Mitteaktiivsed, tuhat	10,0	9,5	8,9	8,7	8,6	
Tööealised kokku, tuhat	24,8	24,6	24,2	24,2	24,0	
Tööjõus osalemise määr, %	59,5	61,2	63,3	63,9	64,1	
Tööhõive määr, %	54,1	55,1	57,6	58,3	57,7	
Töötuse määr, %	9,2	10,0	9,1	8,7	10,0	
Registreeritud töötud	1 570	1 036	890	836	699	585

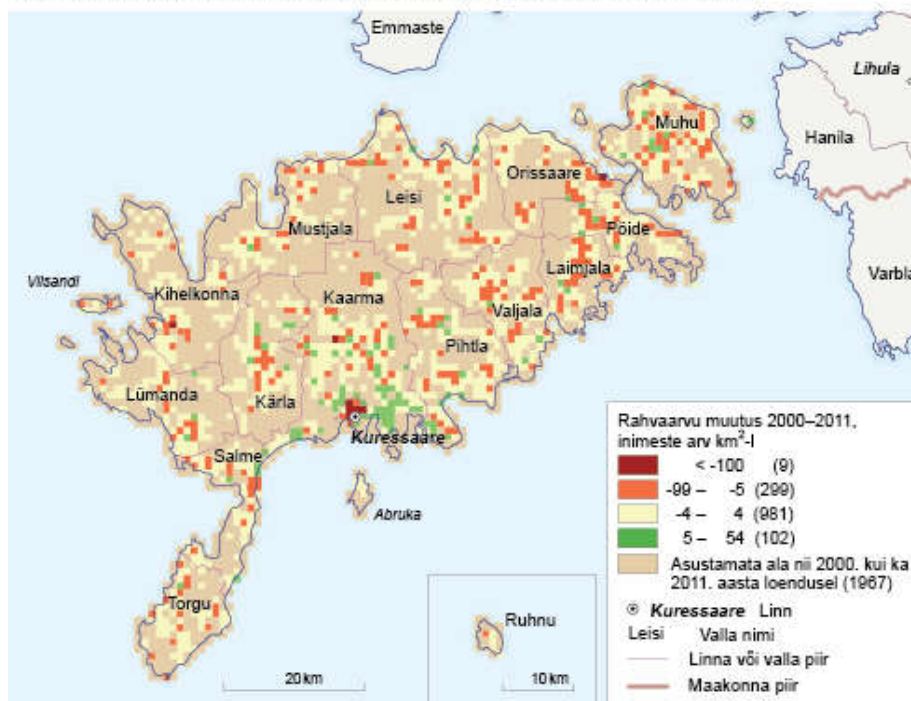
Tabel 4 Saare maakonna tööturu andmed aastatel 2010-201, allikas Eesti Statistikaamet.

Registreeritud töötute arv Saare maakonnas oli Eesti Töötukassa andmetel 2015. aastal 585, ehk 4,2% kogu tööjõust.

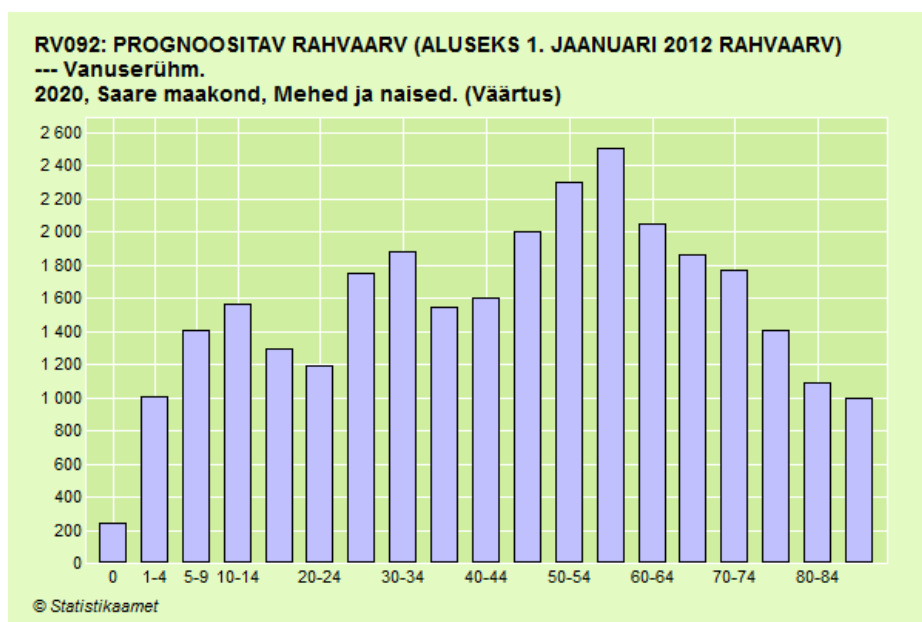
Maakonna demograafiline suundumus

Saaremaa rahvastiku 2020. aasta vanusjaotust iseloomustav rahvastikupüramiid peegeldab rahvastiku rändelaineid. Kõige arvukam on 55-59 aastaste põlvkond. 2011. aastal oli vastav näitaja 40–55 aastaste põlvkond. Nooremate põlvkondade esindajad üsna paljud jätkuvalt lahkuvad kodusaairelt. Maakonna elanike prognoositav arv väheneb ja rahvastik vananeb jätkuvalt 2020 ja 2030. aastatel. 2020 prognoosib Statistikaamet Saare maakonna elanike arvuks 29 469, 2030. aastaks prognoositakse maakonna elanike arvuks 26 525. Maakonna rahvaarv on selges langustrendis.

Saare maakonna rahvaarvu muutus, 31.03.2000–31.12.2011

Allikas: Statistikaamet

Joonis 2. Saare maakonna prognoositav rahvaarv 2020, allikas Eesti Statistikaamet

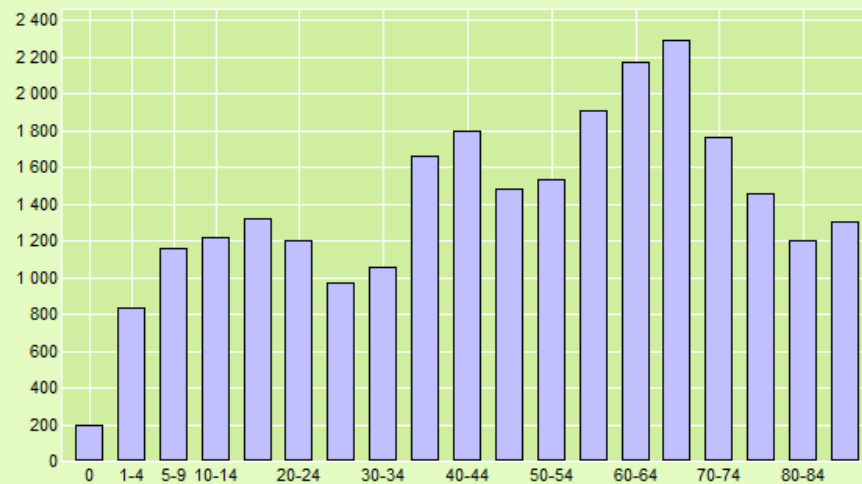
Vanuserühm	Mehed	Naised	Mehed ja naised
0	126	120	246
1-4	514	496	1010
5-9	708	700	1408
10-14	833	732	1565
15-19	692	606	1298
20-24	702	492	1194
25-29	969	780	1749
30-34	1084	793	1877
35-39	877	670	1547
40-44	886	711	1597
45-49	1000	999	1999
50-54	1111	1186	2297
55-59	1247	1256	2503
60-64	997	1049	2046
65-69	854	1011	1865
70-74	712	1059	1771
75-79	517	890	1407
80-84	344	748	1092
85 ja vanemad	218	780	998
Kokku	14 391	15 078	29 469

Tabel 5 Saare maakonna rahvastiku prognoos aastaks 2020. Elanike arv vanusegruppide kaupa. Mehed ja naised. Allikas Eesti Statistikaamet.

RV092: PROGNOOSITAV RAHVAARV (ALUSEKS 1. JAANUARI 2012 RAHVAARV)

--- Vanuserühm.

2030, Saare maakond, Mehed ja naised. (Väärtus)

© Statistikaamet

Joonis 3 Saare maakonna prognoositav rahvaarv 2030, allikas Eesti Statistikaamet

Vanuserühm	Mehed	Naised	Mehed ja naised
0	98	94	192
1-4	425	413	838
5-9	590	565	1155
10-14	620	595	1215
15-19	677	643	1320
20-24	734	463	1197
25-29	564	408	972
30-34	635	424	1059
35-39	929	732	1661
40-44	1051	746	1797
45-49	856	628	1484
50-54	859	673	1532
55-59	955	956	1911
60-64	1033	1142	2175
65-69	1089	1198	2287
70-74	800	962	1762
75-79	596	864	1460
80-84	404	797	1201
85 ja vanemad	318	989	1307
Kokku	13 233	13 292	26 525

Tabel 6 Saare maakonna rahvastiku prognoos aastaks 2030. Elanike arv vanusegruppide kaupa. Mehed ja naised. Alliksa Eesti Statistikaamet.

Eesti Statistikaameti prognooside kohaselt suureneb lähema kümne aasta jooksul 65+ eakate vanuserühm, kahanevad tööealiste ja noorte vanuserühmad, mille tulemusena kokkuvõttes suureneb eakate osakaal ja tõuseb ülalpeetavate määr. Ülalpeetavate määr võib muutuda, kui enne 2025 aastat otsustatakse pensioniiga tõsta.

Kui Eesti Statistikaameti prognooside kohaselt on 2020. aastal tööealiste elanike arv 15 615, 65+ elanike arv 7133, siis 2030 aastaks prognoositakse tööealiste elanike arvuks 12 591 ja 65+ elanike arvuks juba 8017.

Aasta	Elanike arv	65+ vanuserühm	65 + eakate osakaal %	65+ eakate arvu suurenemine võrreldes 2015 aastaga
2015	31 706	6912	21,8	
2020	29 469	7133	24,2	221
2025	27 961	7394	26,4	482
2030	26 525	8017	30,2	1105

Tabel 7 Saare maakonna eakate sihtrühma suurenemine Eesti Statistikaameti prognoosidele põhinevalt

TEENUSED

üldhooldusteenus, päevahooldus, intervallhooldus, tugiisiku teenus, isikliku abistaja teenus, sotsiaaltranspordi teenus, häirenupu teenus ja telehooldusteenus, täisealise isiku hooldus, varjupaiga teenus, eluruumi tagamine, võlanõustamisteenus, turvakodu teenus jt (ja teised KOV poolt pakutavad sotsiaalteenused, mis ei pruugi sisalduda Sotsiaalhoolekandeseaduses)

1) Kuidas toimub maakonna kohalikes omavalitsustes teenuste vajaduse hindamine?

Üldjoontes jõuab info abivajadusest sotsiaaltöötajani taotlejalt, läbi lähedaste, naabrite, suust-suhu teavitusega, osades valdades saadakse informatsiooni külavanematelt, kohalikult arstilt, koolist, lasteaiast.

Peamiste teenuste vajaduse hindamiseks on olemas soovituslikud hindamiskriteeriumid, mis on välja töötatud ministeeriumi poolt ja kohandatud KOV enda poolt. Nende abil toimub teenuse vajaduse väljaselgitamine. Iga juhtumi puhul proovitakse reeglina leida parimat võimalikku lahendust, väikeste valdade puhul on see lihtne, sest olukorrast tulenevad võimalused on reeglina hästi teada.

Osade teenuste puhul on klientuur väga väike ja neid on vaja harva. Sellisel juhul on tegemist vaid juhtumipõhiste lahendustega.

Osade teenuste puhul kasutatakse ka erinevaid komisjone või kaasatakse vallavalitsus, nt eluasemeteenuse või hooldaja määramisel.

Mõnede valdade puhul toodi välja elanike terviseprofiili koostamise käigus kaardistatud vajaduste prognoos. Kokku on terviseprofiil koostatud üheksal Saare mk omavalitsusel, kuid enamus seda toodud küsimustiku raames ei maininud.

Peab tunnistama, et hindamine mingi teenuse laiendamiseks või uue teenuse lisamiseks tuleneb praktilisest vajadusest selle teenuse järele ja see tegevus ei toimu süsteemselt prognoose ja trende arvestades. Vaid üksikute valdade puhul toodi välja, et arengukava ülevaatamise käigus siiski toimub mingi prognoosimine ja hinnangu andmine. Miks see nii on, siis ühe asjaoluna on põhjuseks see, et kõigi teenusesaajate osas on väikestes omavalitsustes numbrid madalad ja nii väikeses mahus saab teenuseid lisada jooksvalt vastavalt vajadusele.

2) Millised on teenuste delegeerimise praktikad? (kas ja milliseid teenuseid delegeeritakse, kellele?)

Valdavalt pakuvad teenuseid omavalitsused ise või teevad seda oma allasutuste kaudu. Teenuste delegeerimise muid praktikaid on vähe ja paljud on konkreetsest juhtumist tulenevad. Kas sellisel juhul on tegemist teenuse delegeerimisega? Näiteks turvakodu teenuse puhul teevad vallad konkreetse lepingu teenuse pakujaga alles siis kui nende inimene on turvakodusse sattunud. Eelkõikulepe, et nii saab, on olemas suuliselt ja see on ka selle teenuse puhul piisav. Miks delegeerimist on nii vähe? Väiksemates omavalitsustes on põhjuseks vähene klientuur, mis ei võimalda delegeeritavale teenusele partnerit leida.

Suuremateks koostööpartneriteks delegeerimise osas on Saaremaa Puuetega Inimeste Koda (SPIK), mis pakub valdavalt viipekeele tõlketeenust, kuulmisnõustamise teenust, isikliku abistaja teenust, tugiisiku teenust ja ka osaliselt päevakeskuse teenust; Kuressaare Perekodu, mis pakub rehabilitatsiooniteenust, asenduskoduteenust, lapsehoiuteenust ja ka kliendi õiguseid/kohustusi; hooldekodude teenust pakub Kihelkonna, Muhu, Kogula ja Pärsama hooldekodud. Asenduskoduteenust on ostetud SOS Põltsamaalt. Nendel juhtudel on ka reeglina olemas lepingud.

Isikliku abistaja teenuse puhul kaasatakse lähedasi. Täisealise isiku hooldusel kasutatakse pereliiget, kes on nõus isiku hoolduse tagama. Koostöö on Kuressaare Haiglaga, kus on hooldekodu ja raamtranspordi teenus ning Eesti Hooldekodud OÜ-ga. Turvakodu teenust pakub varjupaik Laurits.

Delegeeritakse ka perearstidele, kellel on leping valdadega, mis sisaldavad ka teatud sotsiaalvaldkonna teenuseid. Ohvriabi vajaduse korral suunatakse politseisse. Töötukassa kaudu tööharjutusteenus. Pikaajaliste töötute aitamine tööturule.

Sotsiaaltranspordi teenuse osas on arendamisel koostöö SPIK-ga, kuhu 2015. aasta lõpus soetati uus invabuss. Süsteem ja koostöölepingud on loomisel. Mitmel vallal on oma võimalused pakkuda sotsiaaltranspordi teenust ratastoolis kliendile, nt Laimjalas. Teenust saab osta ka erasektorist -Saare Takso OÜ ja eraettevõtja Jaan Kurrusson. Viimast teenust ostab suures osas Kuressaare klientuur.

3) Kas osutatakse ka integreeritud teenuseid? (integreeritud saavad olla sotsiaalhoolekandeteenused terviseteenustega või ka omavahel) Kui jah, siis millised teenused on integreeritud?

Integreeritud teenuste osas on heaks näiteks koduhooldus- või üldhooldusteenuse kombineerimine koos sotsiaaltranspordi, isikliku abistaja või eluasemeteenusega. Mingil hetkel oli maakonnas olemas perenõustamine, mille raames toimus ka võlanõustamine. See teenus katkes projekti lõppedes, kuid on plaanis taastada. Teenust pakkus Kuressaare linnavalitsuses asuv töötaja, kes teeb seda piiratud mahus ja entusiasmist veel praegugi.

Integreeritud teenuseid pakub Muhu hooldekodu koos päeva- ja intervallhooldusega. Selle valdkonna kliendid saavad kasutada kõiki hooldekodus pakutavaid teenuseid, sh pesemine, juuste hooldus jms.

Tervishoiuteenusest toimub integreerimine eelkõige õendushoolduse kaudu, maapiirkonnas toimib üksikute eranditega ka koostöö perearstiga. Näiteks õendushooldusteenuse pakkuja osutab kliendile ka neid teenuseid, mis oleksid pigem hooldusteenused, sama teeb ka perearst kui külastab patsienti. Mainitud koostööpartnerid on olulised eelkõige informatsioonikandjatena, st teavitavad kui on vaja kedagi kohale saata.

4) Hinnang teenuste kättesaadavusele (teave teenuste olemasolust erinevatel infokandjatel, kas on olemas sellised võrgustikud, kus on info liikvel (perearst, postiljon, vallavanem, külavanem jne), füüsilised võimalused sh sotsiaaltranspordi olemasolu, ootejärjekordade puudumine, töötajate olemasolu v muu inimressurs)?

Väiksemates omavalitsustes on kõik kõigile teada. Sotsiaalnõunikud on abivajajatega kursis ning teavad oma valla olusid hästi.

Kõik kliendid, kes on pöördunud valla poole saada mõnda teenust on seda ka saanud. Kindlasti ei ole kõik kliendid teadlikud pakutavatest teenustest ja võimalustest ning seetõttu nad ei teagi teatud teenuseid tahta. Infot levitatakse valla kodulehel, valla lehes, suust-suhu turundus on väga tõhus. Kõikide teenuste infot valdab sotsiaaltöötaja, infokandjateks on ka külavanemad, perearstid, õpetajad, lasteaiatöötajad, kõik vallatöötajad jt.

Osad vallad panevad info aeg-ajalt valla lehte, materjale jagatakse ka trükitud kujul.

Osa teenuseid lahendatakse loovalt- mida küsid, seda saad. Küladest inimeste toomiseks valla keskusesse on kasutuses valla buss. Infot saadakse ka otsepöördumistel.

Suuri ootejärjekordi teenuste saamiseks ei esine, püütakse operatiivselt abivajajate vajadused rahuldada.

Järjekorrad on hooldekodude kohtade saadavusel. Kuid ka siin leitakse alati mingi lahendus, sest inimest ei saa jätta ootama, kui olukord seda ei võimalda.

Väikestes valdades on puudus vast spetsialistidest, kuna mitmed teenused eeldavad oma spetsiifika tõttu töötajat kliendi kodu lähedusest. On ka vastupidiseid olukordi, kus vajalik inimene oleks olemas, kuid omavalitsusel ei jätku ressursi tema palkamiseks.

Enamus omavalitsusi on sotsiaaltranspordi küsimused lahendanud sotsiaalnouniku ja elektriautoga. Siit aga tuleb tõdemus, et kvalifitseeritud töötaja pakub ka autojuhi teenust. Reaside optimeerimise huvides oli ka kasutusel koostöö vallavanemaga või mõne teise ametnikuga, kellega koos sõidutati lka sotsiaalvaldkonna klient.

Elektriautod on talvel külmad ja mahutavusega on probleeme ning vanainimesel või puudega isikul on sinna raske sisse minna.

Ei ole piirkondi, mis oleks teenusega katmata. Kõigile lähenetakse isikupõhiselt.

Probleemina toodi välja tugiisikute teenuse pakkumine. Eelnevalt on neid koolitatud (tugiisikute programmi kaudu), kuid kahjuks ei ole nad seda teenust tegema jäänud (väike tasu) ja on siirdunud teistele töödele. Tugiisikuid on väikeses kohas ka raske leida. Tuntakse puudust andmebaasist ja räägitakse vajadusest selle teenuse osas täiendavate koostööpartnerite leidmisest.

Häirenupu teenust kasutatakse kui see oleks odavam (hetkel väga kallis).

Maakonnas puuduvad spetsialiseerunud dementsetele suunatud teenusepakkujad. Ideid on olnud aga teostuseni pole jõutud.

Üldiselt lahendatakse olukorrad vastavalt võimalustele nii hästi kui võimalik, mis on aga aja- ja ressursimahukas .

5) Milliseid rahastamisallikaid ja –viise on kasutatud sotsiaalteenuste osutamisel ja arendamisel? *(Kas ja millises ulatuses ning milliste teenuste eest kliendid või pereliikmed ise tasuvad.)*

Peamine rahaline ressurss on kohaliku omavalitsuse eelarve. Osad teenused on rahastatud riigi poolt, sh naiste turvakoduteenust. Kui on projekte siis ka siit, aga kasutatakse vähe.

Omavalitsustes on kliendipoolne rahaline panus erinev. Näiteks enamus omavalitsusi pakub koduteenust tasuta , kuid vaid teatud teenuste paketi ulatuses. Kuressaare sotsiaalhoolekanne pakub suure valiku tasulisi koduhooldusteenuseid ja neid ka kasutatakse.

Vajadusel toetatakse hooldekodu teenust, kui pereta inimene seda vajab. Sotsiaalsete eluruumide kasutamisel on erinevad praktikad. Reeglina tasuvad elanikud oma kommunaalkulud ise.

Sotsiaalkindlustusameti rahastust kasutatakse raske või sügava puudega lastele tugiisikuteenuse, sotsiaaltranspordile ja päevahoiuteenusele.

Töötukassa rahastust kasutatakse tööealise isiku tööturule suunamiseks läbi tööharjutusteenuse.

Aastatel 2010 -2012 arendati maakonnas Interreg rahalisel toel välja telehooldusteenuse võrgustik, kuhu kuulus ligi 50 klienti. Projekti lõppedes ei osutunud see võrgustik jätkusuutlikuks. Siiski on Saaremaa Arenduskeskuse eestvedamisel jätkatud erinevate tehniliste võimaluste katsetamist ning koostöös Elioniga on alustatud nende uue tarkvara ELVI testimist (videohooldus teenus), mis momnedil on testijate poolt rahastatav.

6) Kas ja kuidas on panustatud sotsiaalteenuste kvaliteedi arendusse?

Suurimaks probleemiks tuuakse välja see, et ühtsed kvaliteedi hindamise kriteeriumid puuduvad. Kvaliteedist on erinev tõlgendus- heaks teenuse kvaliteediks loetakse tihti ka seda, et vastavalt kliendi vajadusele leitakse momendil optimaalne lahendus. Kvaliteedi hindamiskriteeriumite otsest

rakendamist ei täheldanud. Astangu eestvedamisel ja riigi toel planeeritav teenuste kvaliteeti panustamine ei ole rakendunud.

Kvaliteedi arendusse planeeritakse panustada:

a) KOOLITUSED/ÕPPEREISID

+ Koolitusi on suhteliselt palju ja üsna häid (Näiteks: ohvriabi koolitused, SA Dharma tugisiku koolitus KOV-idele tasuta jmt);

+ Paljudel sotsiaaltöötajatel on erialane haridus ja enamusel erialane täendkoolitus (samas tunnistavad kõik, et pidevas teenustemuutumises ja lisandusmises on koolitused alati vajalikud).

+Õppereisid, sh lähiriikide praktilistest kogemustest õppimist peetakse vajalikuks ja seda võiks olla rohkemgi

- Väikevaldades ollakse tööl üksi ja vahel ei saa koolitustele minna kuna samal ajal on vaja ära teha mõni muu oluline töö.

b) PROJEKTID, sh arendusprojktid

- Interreg rahalisel toel arendati välja telehooldusteenuse võrgustik, millest tänaseks on saanud koostöös Elioniga ELVI (videohooldusteenus) ja selle testimine algas 2015 sügisel
- Teinekord ei ole väikeses vallas üksi töötaval sotsiaaltöötajal kõiki vajalikke oskusi ja võimalusi, siis aitavad projektid, kuhu on kaasatud projekti läbiviiva organisatsiooni poolt kas kõik või osa Saaremaa valdasid (SPIK-i projektid, riskilaste ja noorte projektid, multiprobleemsete inimeste nõustamine, jne)

c)TAGASISIDE KÜSIMINE TEENUSEID SAAVATELT KLIENTIDELT

Tagasisidet küsitakse klientidelt, kes on ennekõike koduhooldusteenusel.

d)HOOLEKANDE ASUTUSTE UUENDAMINE/RAJAMINE

Olemasolevaid hooldekodusid jooksvalt remonditakse (Kihelkonna hooldekodu juurdeehitus ja remont, Kuressaare Haigla hooldekodu väiksemad remonttööd). Lisaks on rajatud Muhusse uus hooldekodu. Lääne-Saare vald on ostnud endise spaahoone Kuressaares ja on alustanud sinna hooldekodu rajamist.

e)TÖÖKOHTADE AUDIT

Lääne-Saare vallas on tellitud 2015. Aastal töökohtade audit, mis viikase läbi 2016 alguses. Selle käigus kaardistatakse täpselt olemasolev struktuur, selle tööülesanded jms ning tehakse konkreetsed parendusettepanekud. Selle kaudu loodetakse ka teenuse kvaliteedi kasvu sotsiaalvaldkonnas.

7) Millised on peamised probleemid teenuste osutamisel/arendamisel? (Tuua välja kitsaskohad ja nende eeldatavad põhjused).

Peamiselt on probleeme väikestel omavalitsustel.

A) INIMESED

Pole inimesi, kelle teenust pakkuda. Eriti suur probleem on see väikestes valdades. Pole lihtsalt kriitilist hulka inimesi, kellele tasuks teenus välja arendada. Mistõttu peetakse mõistlikuks spetsiaalseid teenuseid osta sisse maakonna keskusest või lahendada olemasolevaid olukordi juhtumipõhiselt.

B) AEG

Väikestes omavalitsustes on üks sotsiaaltöötaja, kes pakub kõiki teenuseid. Põhiosa tööajast võtab ära transporditeenuse pakkumine. Inimesed elavad hajusalt suurel territooriumil ja abivajadus on kaootiline.

Teine probleem, mis vajaks lahendust on sotsiaaltöötaja puhkusel viibimise aeg. Sel ajal ei suudeta enamasti teenust tagada. Inimesed võetakse küll vallas vastu, samas abi tihti ei saada. Või siis sotsiaaltöötaja teeb puhkuse ajal ka tööd.

Ka koolitustel ei saa kõigil osaleda, kuna tööl on väikeses vallas üks inimene.

C) RAHA

Ükski probleem pole väidetavalt raha puuduse tõttu jäänud lahendamata. Samas tuuakse välja, et kvaliteetset teenust pakkuda soodsalt ei saa. Suure aja ja rahakulu tekitab ennekõike see, et teenused asuvad vajajatest kaugel ja nende saamiseks kulub pikk aeg (kuni ükskord spetsialist Saaremaale tuleb).

Ka suuremate investeeringute tegemiseks raha napib või puudub (sotsiaalkorterite remont).

d) SPETSIALISTIDE ABI ÕIGEL AJAL KÄTTESAAMATU

Spetsiifiliste teenuste pakkujatest on suur puudus. Kuna spetsialistid tulevad kohale mandrilt, siis on kahjuks ka ooteajad pikad. Enamasti on aga tegelikult teenust vaja kohe, et olukorda oleks võimalik parandada.

Puudu ennekõike:

- perelepitajad;
- lastepsühholoogid;
- võlanõustajad (on linnas, kes teenindab ka maainimesi).

e) SPETSIAALSE TRANSPORDI NAPPUS

Ratastooliga inimeste transporti pakutakse vähe ja kuna teenuse vajajad elavad üle saare hajusalt, siis see läheb väga kalliks. Nii näiteks peaks Orissaare valla elanik Muhu hooldekodu päeva- või intervallhooldusele minekuks tellima teenuse Kuressaarest.

f) TÖÖVAHENDID

On valdu, kus sotsiaaltöötajal puudub mobiiltelefon ja ainus võimalus on kliendil helistada eratelefonile.

Kuressaare linn pakub enamus teenuseid SA Kuressaare Sotsiaalhoolekanne kaudu. Momendil reorganiseeritakse seda asutust ja plaani järgi peaks sihtasutus muutuma linnavalitsuse osakonnaks. Kas selline muudatus toob kaasa takistused teenuste arendamiseks? Üks on selge, et paljud tänased sotsiaalhoolekandeteenused peaksid arenema maakondlikeks, sest väikesed omavalitsused ei oma piisavalt klientuuri ega ressursi, et neid teenuseid ise arendada.

Teenuste arendamist takistab ka asjaolu, et nende eest ollakse valmis maksma sedavõrd vähe, et ei teki mingit tasuvust ja kuna vahemaad on pikad ja kliente väga vähe, siis enamus teenuse maksumusest kulutatakse sõidule. See asjaolu takistab ka omavalitsuste koostööd teatud ühisteenuste väljaarendamisel.

8) Milline on teenuste osutamise muutmisvajadus? (Millised on vajalikud muutused olemasoleva olukorra probleeme, teenuste kättesaadavust ja demograafilisi suundumusi silmas pidades?)

Teenused peaksid kujunema järjest enam ülemaakondlikeks või vähemalt piirkondlikeks. Kuna paljude teenuste puhul on kliente vähe, siis ei kujune välja ka teenuse pakkujaid. Ka paari omavalitsuse puhul võib kliente väheks jääda aga vahemaad kujunevad veel eriti pikaks. See on üks olulisemaid arengut takistavaid asjaolusid, mis on arenguid pidurdanud. Sellest tulenevalt peaksid tekkima suuremad teeninduspiirkonnad ja suuremat hulka teenuseid pakkuvad üksused.

Potentsiaalne üksus selliseid teenuseid pakkuma oleks Kuressaare Sotsiaalhoolekanne SA aga täna ei

ole selle maja arengud veel selged. Potentsiaali on ka Muhu hooldekodul, mis teenindab eelkõige Ida-Saaremaad. Muhu hooldekodu juurde võiks tulla veel hulgaliselt sellele regioonile vajalikke teenuseid, sh sotsiaaltransporditeenus, mis suudaks teenindada oluliselt suuremat piirkonda kui vaid kolm valda. Sotsiaaltranspordi teenus võiks olla ka Orissaare või Põide vallas.

Teenuste osas on vajalikud kehtestada ühtsed kvaliteedinõuded. Nii oleksid vallad üksteisega teenust jagades võrdsed partnerid ning tekiks ka suurem usaldus teenust pakkuvate teiste organisatsioonide suhtes.

Muus osas täheldati järgmist:

a) TEENUS PEAKS OLEMA KÄTTESAADAV ÕIGEAEGSELT

Teenus peaks olema kättesaadav kohe kui on tekkinud vajadus (sotsiaalvaldkonnas on palju probleeme, mis vajavad kohest sekkumist). Nt Rajaleidjasse saad aja 2 nädala pärast. Lapsel sellest kasu pole, töö teeb realselt ära KOV lastekaitse spetsialist või sotsiaaltöötaja. Rajalidja teenust tuleb arendada ja esmane psühholoogiline nõustamine peaks olema kättesaadav. Lastepsühholoogi ei ole täna saada.

b) TEENUSEVAJADUSE KASV

Kuna elanikkond vananeb ja eakate osakaal suureneb, siis ka olemasolevate teenuste vajadus suureneb.

Olulisimad:

- koduhooldusteenus,
- hooldekodu ,
- intervallhooldus,
- spetsiaalne invatransport,
- suhtlusteenus „sotsiaalne seltsidaam“,
- vaimse puudega inimestele pakutavad teenused,
- sotsiaalkorter,
- tugiisikud peredele,
- isikliku abistaja teenus,
- koolitatud asendushooldajad,
- dementsetele suunatud teenused.

c) TÖÖ- JA ELUHARJUMUSTE OMANDAMINE

Tööhärgutus peaks kestma vähemalt aasta. Siis tekivad inimesel harjumused. Peaks sõeluma välja neid tööelisi, kes ei tea veel, mis on arvuti. Pikemat sorti arvutiõpe oleks sellele sihtgrupile väga vajalik. Ehk et komplekte teenus ühes maakondlikus keskus, et anda pikaajalisele probleemidega kliendile uus nägemus uutest võimalustest. Keskus, kus elaksid inimesed 5 päeva, õpiks suhtlema sisustama vaba aega, töö tegemist, enese eest hoolitsemine. Sisuliselt oleks vaja „suurtele lastele“ toimetulekuõpetamise keskust.

d) TERVISETEADLIKKUSE JA SPORTIMISHARJUMUSTE TÕSTMINE

Ennetustöö oleks igati passlik, et hoida eakaid vitaalsena.

9) Kas ja kuidas hinnatakse (või on seni hinnatud) hoolekandeteenuste arendamise vajadust perioodiks 2016-2020?

Hoolekandeteenuste arendamise vajadus eelseisvaks perioodiks on enamasti välja toodud valdade arengukavades. Lisaks otsustab tihti sotsiaalkomisjoni, mida on vaja teha. Väiksemates valdades hinnatakse arendamise vajadust tihti juhtumipõhiselt.

Üheksas vallas on koostatud ka tervisprofiil. Kuressaare linnavalitsusel on plaan teha laiapõhjaline analüüs, kuna teenuse kasutajaid on palju.

Kaardistamise käigus said kirja konkreetsed teenused, mille järgi täna on juba nõudlus, aga pakkumine kas nõrk või puudub üldse:

- **Rehabilitatsiooniteenus sõltuvushäiretega** inimestele (ennekõike alkohoolikud);
- **Psüühiliste häiretega alkohoolikute ravi(keskus);**
- **Tugiisikute katusorganisatsioon**, ka tugiisikute kaardistamine;
- **Dementsete keskus**, ööpäevaringne erihoolduskeskus;
- **Intervall- ja päevaholdusteenus;**
- **Sotsiaaltranspordi ja invatranspordi teenuskeskus.** Orissaare vald võiks välja arendada sotsiaaltransporditeenuse Ida Saaremaa valdade ühiseks kasutamiseks (logistika on neil parim). sest Kuressaarest seda teenust tellida on kauge ja kallis;
- **Perenõustamisteenus**- peaks sisaldama väga erinevaid nõustamisi, sh psühholoogilist nõustamist, pere eelarvestamist ja rahalist toimetulekut toetavat nõustamist, võlanõustamist jms nõustamist, mis toetab eluga toimetulekut;
- **Sotsiaalne seltsidaam** ka virtuaalselt – ELVI. Sotsiaalse seltsidaami vajadus on täiesti olemas. Kuidas seda tulevikus pakkuda, kas leida inimene, kes käib ja suhtleb võ virtuaalse lahenduse kaudu sõltub kindlasti teenuse hinnast ja kättesaadavusest;
- **Koduõendus.** Voodihaigetel pole hooldajaid. Hetkel Kuressaare Haigla ei suuda piisavalt koduõedesid tagada;
- **Munitsipaalkortereid** täna ei ole piisavalt. Noorel perel oleks hea tulla ja olla. Kohe ei suudeta maja remontida ja vahel ei taheta ka püsivat elukohta, vaid tullakse ainult konkreetse töö pärast;
- **Vaimse tervise keskus** (psühholoogiline nõustamine, teraapiad);
- Välja arendada **statsionaarne varjupaik**, kus oleks tagatud pidev juhendamine ja abistamine;
- Hooldekodu rajamine (Lääne-Saare, Kihelkonna vald).

10) Kas ja kuidas planeeritakse panustada sotsiaalteenuste kvaliteedi arendusse?

Kvaliteedi arendusse planeeritakse panustada läbi töötajate koolitamise ja erialaste teadmiste ja oskuste arendamise. Jätkatakse valdavalt kõigis valdkondades, mis on toodud ptk 6. Kvaliteedi arengu huvides on oluline koostöö, seda nii koolituste korraldamise kui ka teenuste arendamise seisukohalt. Vajalik on arendada ühiseid teenuseid põhimõttel, et kõik teenused oleksid maakonnas olemas ja et igal teenusepakkujal oleks teeninduspiirkond, mis ei võimaldaks mitte ainult majanduslikku toimetulekut vaid ka arengut. Täna on kujunenud hea koostöö Muhu hooldekodu kolme valla ühisarenduse baasil. Kuid juba täna on tekkinud hoolekandeteenusele järjekord ja vaja oleks veel mitmeid teenuseid juurde arendada. Teistes maakonna regioonides on koostöö fragmentaalne või pigem juhtumipõhine. Planeeritav Lääne-Saare hooldekodu vähendab eeldatavasti täna Saaremaal valitsevat hooldekodukohtade puudust aga eeldatavasti saab selle kaudu loodud ka uusi kvaliteetsid teenuseid.

Maakondlikud teenused võiksid tulla eraldi SA-st, mitte ühe omavalitsuse struktuuriüksusest. Sellisel juhul saab kehtestada ühtsed kvaliteedinõuded ja see loob omavalitsusele kindlustunde ostetava teenuse kvaliteedi osas. Täna on Kuressaare väikelastekodu Kuressaare linna munitsipaalasutus, mis pakub maakondlikku teenust.

Ühe olulise aspektina tuli välja sotsiaaltöö väärtustamise küsimus. Tihti arvatakse, et seda võib teha kes iganes ja kuidas iganes. Siiski – tegemist on erialaspetsiifilise oskustööga kus teadmised, oskused aga ka isikuomadused mängivad väga olulist rolli. Selle töö riskid on ülekoormus, pingelisus, erisused jms. Selle töö eest makstakse täna arusaamatult madalat töötasu.

Ülevaate saamiseks vt (täida) lisa „Sots_teenuste_hetkeolukord2015.xlsx“

